

Az újságíróképzés és a sajtótudomány hazai intézményesüléstörténete a századfordulótól az 1930-as évekig

Rudisch Ferenc

Szegedi Tudományegyetem, Debreceni Egyetem

A jelen tanulmány a felsőfokú újságíróképzés és az önálló társadalomtudományi területként azonosított sajtótudomány hazai intézményesülésének csomópontjait tekinti át a 19. század végétől az 1930-as évek közepéig. A két terület az Egyesült Államokban és az európai kontinensen máshogyan kapcsolódott össze. Míg a tengerentúlon a professzionális újságírók gyakorlati felkészítése került előtérbe, addig Európában (főként Németországban) inkább a tudományos sajtókutatás vált hangsúlyossá. Bár a hazai fejlődés leginkább az utóbbi modellt tekintette mintának, időnként a gyakorlati újságíróképzés megszervezésére is kísérletet tettek. Az újságíróképzés és a sajtótudomány összefüggő intézményesülését az újságíró-társadalom rendszeresen megnyilvánuló ellenállása mellett elsősorban a politika- és a gazdaságtörténet legmeghatározóbb hazai fordulópontjai késleltették, miközben a törekvések többnyire már a nemzetközi fejleményekkel párhuzamosan megfogalmazódtak. A századfordulón megkezdődő folyamatok egységes narratívába rendezésén túl a témakör korábbi feldolgozásait a tanulmány leginkább Tápay-Szabó László szegedi kísérletének rekonstrukciójával egészíti ki, és ennek érdekében az újságíróból lett egyetemi tanár életrajzát is hosszabban ismerteti.¹

Kulcsszavak: intézményesülés, professzionalizáció, sajtókutatás, sajtótudomány, újságíróképzés

The Institutionalisation of Journalism Education and Press Studies in Hungary from the Late 19th Century to the 1930s

This paper examines the key milestones in the institutionalisation of journalism education and journalism studies in Hungary from the late 19th century to the mid-1930s. The main argument of the paper is that the interconnected institutionalisation of the two fields was delayed not only by the occasional resistance of the journalistic community, but primarily by the most significant turning points in Hungary's political and economic history (such as the consequences of the world wars and the Great Depression) – despite the fact that institutionalisation initiatives generally emerged in parallel with international developments. Beyond organising the processes into a coherent narrative, the study seeks to complement earlier research by reconstructing the experiment of László Tápay-Szabó in Szeged and provides a detailed account of the biography of this journalist-turned-university lecturer. In a broader context, the paper aims to contribute to the self-reflective discourse of media studies in Hungary by highlighting the field's historical antecedents.

Keywords: institutionalisation, journalism education, journalism studies, press research, professionalisation

1 A kutatás a Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-24-3 kódszámú Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Újságíróképzés és sajtótudomány a századfordulón

A modern tömegsajtó kialakulásának logikus folyományaként önállósuló újságírói tevékenység nyugati professzionalizációs diskurzusában a foglalkozás bizonytalan szakmai határvonalainak rendezése már a 19. század végén központi kérdéssé vált. A professzionalizációs folyamatokat vizsgáló történet-szociológiai szakirodalomban gyakran tárgyalt határmunkálati eljárások jelentősége az újságírói hivatás esetében elsődlegesen abból fakadt, hogy a publikációs platformként korábban más társadalmi szereplők számára is hozzáférhető sajtórendszer a társadalmi kommunikáció autonóm működésű részterületeként képes-e rögzülni, funkcionálisan elkülönülve mind a politika, mind az üzleti élet, mind pedig a szépirodalom terrénumától (Tóth 2025). A modern, már a kor-szakban is ideáltipikusnak tekintett orvosi, jogi és pedagógusi hivatások professzionalizációs pályájából kiindulva aligha meglepő, hogy a szakmai határvonalak tisztázása során – leginkább a foglalkozás rekrutációs viszonyainak ellenőrzése céljából – hamarosan az újságírók felsőfokú képzésének koncepciója is megfogalmazódott (Joseph 2009).

Az újságírói tevékenység és a felsőoktatás összekapcsolódásának eltérő feltételrendszeréből adódóan e koncepció megvalósítása alapvetően más mederben haladt az Amerikai Egyesült Államokban és az európai kontinens egyes régióiban. Bár az újságíróképzés létjogosultságáról a 19. század utolsó harmadában a tengerentúlon is heves viták folytak, a 20. század elejére már létrejöttek a képzés első önálló egyetemi intézményei, amelyek a szemléletbeli különbségektől függetlenül elsősorban a hozzájuk jelentkezők gyakorlati felkészítését célozták meg (Folkerts 2014).² Az újságírói tevékenység felsőfokú oktatásának megszervezése lényegesen nehezebben haladt az ekkorra már szintén differenciált sajtórendszerekkel rendelkező nyugat- és közép-európai régiókban. Noha a képzés szükségességét egyebek mellett a kontinentális fókuszú nemzetközi újságíró-szövetség 1898-as lisszaboni kongresszusa is tematizálta (Machado 2020), a századforduló első európai kísérletei (Heidelbergben, Londonban, Párizsban, Berlinben, Bernben, Lille-ben) meglehetősen hullámzóan teljesítettek, néhány év után gyakran be is szűntetve működésüket.³ Az intézményesítési törekvések rendszerint még Németországban is ellenállásba ütköztek, pedig a képzésszervezésnek itt már a 19. század végén is elkötelezett hívei voltak (többek között Adolf Koch, Richard Wrede és Karl Bücher személyében) (Blöbaum 1994).

Az 1910-es évek közepétől tartósabban megvalósuló egyetemi integráció sikerességéhez végül jelentős mértékben Karl Büchernek az a felismerése járult hozzá, hogy az egyetemi integrációhoz szükséges legitimáció a kontinens merevebb felsőoktatási viszonyai között elsősorban az önálló társadalomtudományi területként azonosított sajtókutatás művelése révén szerezhető meg. A legmeghatározóbb történeti mozzanatot e tekintetben a lipcsei egyetem sajtókutatási intézetének (az *Institut für Zeitungskunde*-nek) megszervezése jelentette. Az 1916-ban alapított intézet első vezetője az egyetem rektori tisztségét korábban többször is betöltő Bücher volt, aki közgazdászként ekkor már Európa-szerte ismert szakembernek számított. Bár a sajtótudományos fordulat mögött részben taktikai megfontolások álltak, az 1920-as évekre a sajtókutatás a német társadalomtudományos mező önálló diszciplínájaként intézményesült (Wiedemann et al. 2018).

A felsőfokú újságíróképzés témaköre a 19. század végétől a magyar újságíró-társadalom kialakulóban lévő szakmai diskurzusának is részévé vált. Bár az újságírók rendszerszerűtlen elkülönülése a nyugatihoz képest eltérő társadalmi, kulturális és gazdasági viszonyokból adódóan korántsem valósult meg maradéktalanul (Sipos 2002), a magyar újságírói közösség a századfordulóra már kialakította az önálló szervezeti kereteit, a szakma kulcskérdéseit megvitató nemzetközi újságíró-szövetséghez is csatlakozott, sőt az 1896-os, Budapesten rendezett újságíró-kongresszus lebonyolításával e szövetség megalakításában is aktív szerepet játszott (Rudisch 2024a). A hazai újságíró-egyesületek képviselői a foglalkozás felsőfokú oktatásának szükségességét először markánsan felvető lisszaboni kongresszuson is jelen voltak, az újságírói tehetség elsődlegességét hangsúlyozva azonban a lehető leghatározottabban utasították el a kezdeményezést (Rudisch 2023).

2 A gyakorlati felkészítés általános célkitűzésén túl a Missouri Egyetem elsődlegesen a technikai és a sajtóetikai ismeretek közvetítésére koncentrált, a Columbia Egyetem a bölcsész- és az újságíróképzés integrálására törekedett, míg a Wisconsin Egyetem az újságírók tudománykommunikációs szerepét helyezte előtérbe (Folkerts 2014).

3 Újságíró-történeti monográfiájában az első európai példákra Buzinkay Géza (2016) is kitér.

A szervezett újságíróképzés ötlete a századelő nyilvánosságában ettől függetlenül újra és újra előkerült. A témakörnek Sajó Aladár és Róna Lajos *Az újság* című 1902-es könyve már külön fejezetet szánt, amelyben a szerzők az első nyugat- és közép-európai fejleményeket ismertették (Sajó & Róna 1902). Ugyanebben az évben Szemere Miklós az országgyűlésben egy állami újságíróképzés létrehozását szorgalmazta, és a külföldi mintákat autentikus források (tantervek és magánlevelezések) alapján részletező beszédét később egy válogatáskiadványban is közreadta (Szemere 1902). A kérdést illetően retorikai szempontból a legtovább a Párizsban már „újságíró-iskolát” végző Adorján Andor merészkedett, aki a hazai újságíró-társadalom reprezentatív kiadványának számító *Budapesti Újságírók Almanachja* 1908-as kötetében hosszan érvelt a képzés szükségessége mellett, többször is kiemelve annak professzionalizációs, az önállósuló szakma társadalmi presztízsét is meghatározó jelentőségét (Adorján 1908). Az újságírói közösség továbbra is meglévő, elsősorban generációs alapon kirajzolódó megosztottságát mutatta viszont, hogy a következő évben Radó Sámuel egy terjedelmes kiadványban tiltakozott a felsőfokú oktatás kívánalma ellen. Érvelésének középpontjában a következő elképzelés állt:

A hírlapírás szabad céh. Mindenki fölcsaphat, akit tehetség, ambíció vagy egyéb ösztön közénk szólít. Mi senki előtt el nem zárkozunk; a kiválasztást a társadalom organikus erejére bizzuk. Diplomából és iskolából azért nem kérünk, mert ezáltal a szelekció önkényessé és mesterkéltté válik (Radó 1909: 13).

Az újságíróképzésről szóló viták mellett a századforduló nyilvánosságában már jól strukturált elemzések is megjelentek a professzionalizálódó sajtórendszer működéséről. Bár a társadalomtudományi megalapozottság a legtöbbször még hiányzott ezekből a szövegekből, az olyan művek, mint Szomaházy István 1893-as *Az újság – A hírlapírás műhelyéből*, Sajó Aladár és Róna Lajos 1902-es *Az újság*, illetve Biró Lajos 1911-es *A sajtó* című könyvének megjelenése a modern tömegsajtó iránti érdeklődés növekedését jelezte. Mindennek nyomán a *Világ* című polgári radikális napilap egyik progresszív szellemiségű újságírója, Gerő Ödön a Budapesti Újságírók Egyesületének almanachjában már az első világháború előtt egy önálló sajtótudományi bizottság megalakítását szorgalmazta. Rövid programszövegében a társadalomtudományok közé sorolt sajtótudomány legfőbb részterületeit is megkülönböztette (Gerő 1913). A sikertelen kezdeményezés Gerőék részéről a világháború után ismét megfogalmazódott, a napi-sajtó tudósításai szerint ekkor viszont már az újságíróképzés egyetemi integrációjával szorosabb összefüggésben.⁴ Mivel a szélesebb nyilvánosságban ismert volt az a sajtótudományos fordulat, amelyet fentebb Karl Bücher lipcsei működéséhez kötöttem, a németországi folyamatok minden bizonnyal a hazai törekvéseket is befolyásolták.⁵ A világháborút követő években a sajtótudomány és az újságíróképzés nyugati típusú intézményesítésének azonban csekély realitása volt, a forradalmi időszak ráadásul a sajtóellenes beszédmód erősödését is kiváltotta (Klestenitz 2010). A két világháború közötti fejlemények tárgyalását megelőzően érdemes viszont talán már itt megjegyezni, hogy 1916-ban a sajtóról szóló irodalom az alábbiakban kulcsszereplővé váló Tápay-Szabó László *A modern újságírás* című könyvével egy nyugati mintákat követő, nemzetközi színvonalú munkával gazdagodott.

Az 1920-as évek intézményesüléstörténeti fejleményei

A felsőfokú újságíró-oktatás tényleges megszervezésének első hazai mérföldköve a Magyarországi Turán Szövetség budapesti Sajtótanfolyamának 1921-es megalapítása volt.⁶ Mint arra Sipos Balázs (2004a) is rámutat, a felvételt érettségihez vagy tanítói oklevélhez kötő, kétéves képzés elindítása mögött teljesen nyilvánvaló ideológiai okok

4 *Népszava*, 1919. január 21., 7. o., *Magyarország*, 1919. január 28., 7. o.

5 A lipcsei intézet létrehozásáról számolt be például: *Pesti Napló*, 1916. augusztus 24., 11. o.

6 A magyarság keleti kulturális eredetét hangsúlyozó Magyarországi Turán Szövetség 1920-ban alakult meg. Az egyesület első vezetője Cholnoky Jenő földrajztudós, a kolozsvári, majd a budapesti egyetem tanára volt. A szövetség alapvetően a fajvédő mozgalomhoz kapcsolódott. A turanizmus magyarországi történetéhez lásd Ablonczy (2016).

húzódtak meg. A tanári kar jórészt a berendezkedő jobboldali kurzus szélsőséesebb tagjaiból állt össze, akik oktatói tevékenységükkel a szerkesztőségeken belüli „örsgévváltást”, azaz a „destruktívnak” tartott újságírók „nemzeti érzelműekre” cserélését próbálták elősegíteni. E szándék kezdetben a kormányzat rokonszenvét is kiváltotta, ami jelentős mértékben hozzájárult az átlagosan harmincfős évfolyamokkal működő, sajtófőiskolának is nevezett képzés beindításához. A Sajtótanfolyam kezdeti népszerűsége azonban hamar visszaesett. Az oktatás színvonalát még a Miniszterelnökség sajtóosztálya is kifogásolhatónak tartotta, az első okleveles újságírók alig tudtak elhelyezkedni, és a bethleni konszolidáció előrehaladtával a képzésalapítás mögött álló fajvédő csoportok politikai mozgástere is beszűkült (Sipos 2004b). Bár a tanfolyamnak kétségtelenül innovatív elemei is voltak, sőt a tanári kar egy idő után a képzés újradefiniálására is kísérletet tett (például az „örsgévváltás” jelszava helyett már a megfelelő kvalifikációt helyezve előtérbe), a felsőfokú újságíró-oktatás első, végül 1928-ban megszűnő intézményének összességében negatív volt a megítélése, ami a képzésalapítási tervek további esélyeit is kedvezőtlenül befolyásolta.

A gyakorlati típusú újságíróképzés megszervezésével párhuzamosan a két világháború között a sajtókutatás intézményesülése is megkezdődött. Az 1920-as években mind az amerikai, mind a németországi fejleményeknek kiterjedt hazai recepciójuk volt, a sajtóval foglalkozók a leginkább a kortárs német törekvéseket tartották szem előtt. A sajtótudományos szemléletmód 1927-től már egy szakmai folyóiratban is helyet kapott. Ekkor adta ki ugyanis első számát *A Sajtó* című szaklap, amely a Magyar Távirati Iroda igazgatójának, Wünschler Frigyesnek a szerkesztésében már kifejezetten a sajtó és a hírszolgálat kérdéseivel kívánt foglalkozni. A tudományos igényű periodika Wünschler 1933-as távozásáig magas színvonalon teljesítette is a célkitűzését, jóllehet a sajtókutatás tudományos horizontját radikálisan megváltoztatni nem tudta, és a lap tematikai struktúráját a történeti és a jogi témakörök dominálták (Sipos 2000). Az elméleti frissesség ettől függetlenül nem állt távol *A Sajtó* munkatársaitól, akik egyfelől folyamatosan nyomon követték a tudományterület nemzetközi történéseit, másfelől a nyomtatott sajtó mellett megjelenő új médiatechnológiák kulturális hatásait is tanulmányozni kezdték (Rudisch 2024b). A sajtótudomány korabeli intézményesüléséhez a folyóirat 1927-ben alapított könyvsorozata, *A Sajtó könyvtára*, a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának hírlaposztálya, valamint a könyvtár közlönyeként működő *Magyar Könyvszemle* című folyóirat is hozzájárult (Sipos 2000). Az intézményesülési folyamat következő állomása logikusan egy önálló sajtótudományi intézet létrehozása, illetve a tudományterület német vagy amerikai mintára történő egyetemi integrációja lehetett volna. Az 1920-as évek végén több olyan írás napvilágot is látott, amely hosszan érvelt a sajtótudományos szemléletmód létjogosultsága mellett, és a nemzetközi példák alapján iránymutatásokat fogalmazott meg a hazai közösség számára.

A miskolci jogakadémia liberális szellemiségű professzora, Zsedényi Béla 1929 végén a *Miskolci Jogászéletben* és *A Sajtóban* is közölte „A sajtótudomány létjogosultsága és feladatai” című dolgozatát. A jogászprofesszor számára a független sajtó elsődlegesen annak ellenőrző funkciója miatt vált nélkülözhetetlen társadalmi intézménnyé (Csíki 1995). 1929-es tanulmányában Zsedényi a német sajtókutatás rendkívül beható ismeretéről tett tanúbizonyságot, az 1920-as évek legmeghatározóbb berlini, müncheni és lipcsei professzoraira egyaránt hivatkozott. Az önállósuló diszciplína főbb irányvonalainak áttekintése után a terület egyetemi integrációjának kérdésével foglalkozott. Ezzel összefüggésben maga is a kissé leegyszerűsítő német-amerikai szembeállítást alkalmazta. Míg olvasatában az előbbi „az újságírók hivatásszerű kiképzésének a kérdését feladatai köréből teljesen kikapcsolta s tisztán az elméletre, a tudományos megfigyelési anyagok gyűjtésére, leírására, rendszerezésére ... törekszik”, addig az utóbbi „teljesen gyakorlati s célja kizárólag: az újságírónevelés” (Zsedényi 1929: 664–665). A miskolci jogászprofesszor álláspontja szerint a hazai sajtótudománynak előbb a német modellt kell követnie, a pozitivist tudományosság jegyében a sajtórendszer „élettvörvényeit” kell módszeresen feltárnia, ehhez viszont legalább egy sajtókutatási intézet felállítása szükséges. A németországi folyamatokat korábban Münchenben, Kölnben és Berlinben is tanulmányozó Zsedényi végül annak bejelentésével zárta írását, hogy a miskolci jogakadémia 1929–30-as tanévében ő maga már el is indított egy sajtótudományi szemináriumot. Az intézmény tantervében valóban helyet kapó speciálkollégium a szakirodalom szerint elsősorban

...ama sémának a felállításával foglalkozott, amelynek alapján egy-egy időszaki sajtótermék történeti, szellemi, gazdasági, kereskedelmi és technikai jellemrajza megállapítható (Bruckner 1996: 246).

Az ambiciózus tervekkel induló szeminárium rövidesen viszont elveszítette kezdeti lendületét. A színvonalas működéshez egy önálló helyiségre lett volna szükség, ezt a jogakadémia azonban nem biztosította, a speciál-kollégiumot vezető Zsedényi érdeklődése pedig egyre inkább az országos politika felé fordult.

A sajtótudomány intézményesülési diskurzusát vizsgálva kulcsfontosságú dokumentumnak tekinthetjük a pécsi egyetem bölcsészkarának könyvtárosaaként és német lektoraként (később egyetemi tanáraként) tevékenykedő Máté Károly 1929-es, „Sajtó és tudomány” című dolgozatát is (Sipos 2000). A címben megnevezett két terület intézményes összekapcsolódásának itt is két útja jelenik meg: „Amerikában a gyakorlati rész van túlsúlyban”, Németországban inkább „akadémikus jellegű sajtótudomány” létezik (Máté 1929: 223–225). A tudományszervezési céllal alapított Minerva Társaság folyóiratában közölt írásában Máté először a legjelentősebb amerikai és német fejleményeket tekintette át. Egy bekezdésben röviden a francia, a lengyel és az orosz történetekre is kitért. A hazai folyamatok szempontjából ő is a német modellt tekintette mintának, iránymutatásként a berlini sajtókutató intézet működését ismertette. Magas szintű elméleti tájékozottságát mutatta, hogy a korabeli német tudományos diskurzus egyik legfontosabb vitakérdését is érintette, amely a sajtókutatás önálló társadalomtudományi területként való azonosíthatóságáról szólt. A *Zeitungskunde* megnevezés a kizárólag erre a területre jellemző módszertani megközelítések hiánya miatt megkérdőjelezte a sajtókutatás autonóm tudományos státusát, míg a *Zeitungswissenschaft* megjelölés fenntartotta annak létjogosultságát.⁷ A két álláspont mellett persze átmeneti, az önállósulás későbbi lehetőségét elismerő elképzelések is megjelentek (Máté 1929).

Írásának utolsó fejezetében Máté a magyarországi sajtótudomány korabeli helyzetével foglalkozott. Elsősorban azokat a tudományos előzményeket sorolta fel, amelyekre az önálló szempontrendszerű vizsgálatok már az 1920-as évek végén is bátran támaszkodhattak. Határozottan leszögezte ugyanakkor, hogy az általa előírányzott sajtókutatás nem a korábban megszokott irodalom- vagy politikatörténeti nézőpontú elemzések folytatását jelenti, hanem „magának a zszurnalisztikának”, történeti dimenzióban a „zszurnalisztikai formák fejlődéstörténetének” a tanulmányozását (Máté 1929: 239). Az így definiált sajtótudomány színvonalas műveléséhez viszont szerintem is legalább egy sajtókutatói intézet felállítása szükséges. Dolgozatában Máté Károly a felsőfokú újságíró-oktatás egyetemi kilátásait is mérlegelte, rövid helyzetértékelése szerint az 1928-ban megszűnő budapesti sajtóiskola kudarcos története után azonban egyelőre „senki sem hiszi komolyan keresztülvihetőnek az amerikai szellem által kitalált zszurnalisztikaképzés gondolatát” (Máté 1929: 234).

Tápay-Szabó László szegedi kísérlete

Az iménti álláspontot izgalmasan ellenpontoszza, hogy az 1929–30-as tanév első félévében a szegedi Ferenc József Tudományegyetem Bölcsész-, Nyelv- és Történettudományi Karának tanrendjében sajtóismereti tárgyak jelentek meg. A „Történelmi és földrajzi előadások” közé sorolt, részben gyakorlati típusú kurzusokat az egyetem egyik magántanára, Tápay-Szabó László indította.⁸ Az első tantermi előadást követően a *Délmagyarország* büszkén számolt be arról, hogy „a publicisztika helyet kapott az egyetem falai között és a szegedi egyetemé az érdem, hogy Magyarországon először nyitott kaput és adott helyet az újsággal kapcsolatos tudományoknak”.⁹ Mivel Zsedényi Béla miskolci sajtószemináriuma nem egy egyetemi intézményen belül indult, a lap újságírójának valóban igaza volt. A *Délmagyarország* tudósítása szerint Tápay-Szabó első előadásán a szegedi egyetem rektora, prorektora, a bölcsészkar dékánja és a helyi közélet számos meghatározó szereplője is jelen volt, az újságírással kapcsolatos kurzusok meghirdetését az egyetem tehát kiemelt ügyként kezelhette. A sajtóismeretek fontosságának felismerése mellett ehhez a Kolozsvárról átköltöztetett egyetemmel különösen szoros viszonyban

⁷ A *Zeitungskunde* megnevezés szó szerinti fordításban „újságismeret”, míg a *Zeitungswissenschaft* „újságtudományt” jelent.

⁸ A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az 1929–30. tanév első felére. Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó Részvénytársaság, 1929, 36. o.

⁹ *Délmagyarország*, 1929. szeptember 21., 3. o.

lévő Klebelsberg Kuno megnyilatkozásai is hozzájárulhattak, a kultuszminiszter ugyanis már egy 1927-es írásában kifejezte elvi támogatását a felsőfokú újságíróképzést illetően.¹⁰ A bölcsészkar dékánja az előadást megelőző beszédében közvetlenül utalt is Klebelsberg támogató állásfoglalására. A félév első óráján Tápay-Szabó előbb a „külföldi újságírófőiskolák” működéséről beszélt, majd különböző sajtótörténeti és műfajismereti kérdésekkel foglalkozott.¹¹

Az 1929–30-as tanév őszi félévében sajtótudományi kurzusokat hirdető Tápay-Szabó László 1929 júniusában már az ötvenötödik születésnapját ünnepelte. A szegedi származású újságíró pályafutását az 1890-es években Szabó László néven kezdte. Előbb szegedi, majd tartósabban budapesti lapok munkatársa volt. Rövid kitérőként a nagyváradi *Tiszántúl* című lapnál is megfordult. A századelőn huzamosabb ideig Rákosi Jenő sajtóvállalkozásának kötelékében, a *Budapesti Hírlap*nál és az *Esti Újságnál* dolgozott. Az 1910-ben induló *Az Est*hez már tapasztalt újságíróként került, itt elsősorban szerkesztői feladatokat végzett. Az 1900-as évtized közepétől ismeretterjesztő könyveket is írni kezdett, kiváló összeköttetéseknek köszönhetően egy többkötetes, máig számontartott pedagógiai lexikon összeállításának is a vezetője lett. Az újságírói foglalkozás bizonytalanságait tapasztalva az 1910-es években tanárként szeretett volna elhelyezkedni, ezért a kolozsvári egyetem bölcsészkarán előbb doktori, majd 1917-ben habilitációs vizsgát tett. Kutatási területe a Tengeremellék és Dalmácia története volt (Tápay-Szabó 1928a). Az egyetemen belül legfőbb támogatójának a tudományos vitáiról ismert kolozsvári művelődéstörténész, Erdélyi László számított. Tápay-Szabó és Erdélyi ismeretsége a katolikus Szent Imre Körhöz kapcsolódóan alakulhatott ki, előbbi ugyanis rövid ideig aktív szerepet vállalt az *Élet* című katolikus hetilap modernizálásában, míg utóbbi a fenti szervezet tanárelnöke volt Kolozsváron (Vajda 2020).¹²

Az első világháború éveit Tápay-Szabó egy innovatív pedagógiai módszerekkel kísérletező, Sziklás Adolf által alapított szabadiskolában tényleges oktatói tapasztalatokat szerzett. Újságírással kapcsolatos ismereteit az 1910-es évek közepén tudományos igénnyel foglalta össze, *A modern újságírás* című könyvét a korai sajtótudományos gondolkodás egyik legjelentősebb hazai teljesítményének tekinthetjük. A világháborút követő forradalmak után rövid ideig vezető pozíciót töltött be a katolikus sajtómozgalom zászlóshajójának számító Központi Sajtóvállalatnál. Kifejezetten Bangha Béla kérésére a vállalatához tartozó lapok szerkesztését koordinálta, ám a független működés lehetetlenségét felismerve 1922 februárjában beadta felmondását, és családjával együtt az Egyesült Államokba távozott (Tápay-Szabó 1928b).¹³ Ambiciózus tervei ellenére azonban a tengerentúlon nem tudta megvetni a lábát, jellemzően csak kérésézetű vállalkozásai voltak. A tanári pálya iránti érdeklődését ettől függetlenül külföldön is bizonyította, amikor egy hirtelen ötlettől vezérelve a Columbia Egyetem elnökénél oktatói munkára jelentkezett. Az amerikai felsőoktatási rendszer nyitottságából fakadóan hamarosan előadásokat hirdethetett, órái főként a magyar nyelvtannal és a drámatörténettel foglalkoztak (Tápay-Szabó 1928b). Oktatói pályafutásának mindazonáltal gyorsan vége szakadt, családfenntartási nehézségei miatt 1924 júniusában ugyanis a hazaköltözés mellett döntött. Tengerentúlon szerzett tapasztalatait rövidesen egy újabb könyvben összegezte (Tápay-Szabó 1925). Az amerikai sajtót illetően ebben főként az üzleti szemlélet dominanciáját hangsúlyozta, míg a felsőoktatás vonatkozásában az egyetemi rendszer rugalmasságát, illetve a képzések gyakorlati jellegét emelte ki. Bár az amerikai felsőoktatásban integrált újságíróképzés nem került el a figyelmét, könyvében a kérdést csupán említés szintjén érintette. A Columbia Egyetem meghívott előadójaként ugyanakkor közvetlen tapasztalatokat szerezhetett a Pulitzer József által alapított New York-i újságíróképzés működéséről, amely később mintaként is szolgálhatott számára.

Hazaérkezése után Tápay-Szabó ismét újságíróként helyezkedett el. 1925 tavaszától a *Pesti Napló*ban közölte azokat a csillaggal megjelölt cikkeket, amelyek a két világháború között is ismert újságíróvá tették. „Csillagos” írásaiból kiindulva országszerte ismeretterjesztő előadásokat vállalt, az első ilyen meghívása 1927 júniusában

10 *Pesti Napló*, 1927. október 16., 1. o.

11 *Délmagyarország*, 1929. szeptember 21., 3. o.

12 A 19. század végén alapított Szent Imre Kör a katolikus egyetemi és főiskolai hallgatókat fogta össze, tagságát javarészt a Szent Imre Kollégium diákjai adták. A szervezet Budapest mellett Kolozsváron, Kassán és Pécsen is jelen volt. A Szent Imre Kollégium a katolikus diákok elhelyezésén túl lapkiadással is foglalkozott, hozzá tartozott például a *Keresztény Magyar Ifjúság* és az *Élet* című hetilap is.

13 A Központi Sajtóvállalat 1919 és 1922 közötti történetéhez lásd Klestenitz (2009).

éppen Szegedről érkezett (Tápay-Szabó 1928b). Az előadást követő fogadáson a *Délmagyarország* tudósítása szerint Tápay-Szabó egyetemi aspirációinak legfőbb támogatója, Erdélyi László is jelen volt, aki ekkor a Kolozsvárról áttelepített egyetem művelődéstörténeti tanszékét vezette, de korábban a bölcsészkar dékáni tisztségét is betöltötte.¹⁴ Minden bizonnyal ez a találkozás is közrejátszott abban, hogy a sikeres habilitációja folytán magántanári státusát megőrző Tápay-Szabó az 1927–28-as tanév őszi félévében „A fajok harca az Adriáért” címmel szülővárosában ismét egyetemi előadást hirdethetett.¹⁵

Tápay-Szabó épphogy megtartotta első szegedi kurzusát, a kari tanácsülési jegyzőkönyvek szerint egyből nyilvános rendkívüli tanári kinevezését kérte. Beadványa egyértelmű bizonyítéka annak, hogy az ötvenes éveiben járó újságíró ekkor már inkább egyetemi állásban gondolkodott. Vidéki fellépései mellett a rendkívüli tanári cím kiszámíthatóbb megélhetést is biztosított volna számára.¹⁶ A bölcsészkar dékáni tisztségét betöltő Horger Antal a kérelem megítélésére egy háromfős bizottságot jelölt ki, amelynek Erdélyi László is a tagja volt.¹⁷ Bár a bizottság állásfoglalása egyöntetűen támogatta a kinevezési eljárást, a kari tanács 1928 júniusában ezt nem szavazta meg. Már ekkor felmerült viszont, hogy az egyetem módosítsa a kérelmező magántanári tárgykörét, azaz Tápay-Szabó ne a történeti témájú habilitációs értekezéséhez kapcsolódóan tartson előadásokat, hanem tapasztalt újságíróként és *A modern újságírás* című könyv szerzőjeként a sajtóismeretek oktatását jelenítse meg a tantervben.¹⁸

A kari tanácsüléseken hamarosan napirendre is került Tápay-Szabó habilitációjának „a publicistika egész terére” való kiterjesztése. A magántanárnak ehhez egy négy félévre szóló előadástervezetet kellett benyújtania.¹⁹ A kérelem elbírálásával a kar a francia tanszék vezető Zolnai Bélát és a neveléstudós Imre Sándort bízta meg, akik azonban ismét megakasztották a folyamatot. A habilitáció kiterjesztése helyett jelentésükben azt javasolták, hogy az újságírással foglalkozó óráit Tápay-Szabó az egyetem meghívott előadójaként kezdje el tartani.²⁰ Miután 1929 júniusában Tápay-Szabó elfogadta ezt a státust, az újságírással kapcsolatos előadások és szemináriumok jóváhagyását a dékán a kultuszminiszternél, Klebelsberg Kunónál kérte.²¹

Mint ahogy fentebb már szó esett erről, a következő félév tanrendjében meg is jelentek az egyetem sajtóismereti kurzusai. Az első óra sikeréről a *Délmagyarország* olvasóközönsége mellett a bölcsészkar belső nyilvánossága is értesülhetett.²² Tápay-Szabó az 1929–30-as tanév első szemeszterében „Az újságírás etikája”, „A hír”, „Az újságíró, a szerkesztő és a kiadó”, második szemeszterében „Az újságtudósítás”, „Községi ügyek a sajtóban”, illetve „A sajtó rendészeti és büntető ügyei” címekkel, kivétel nélkül pénteki időpontokra hirdetett tantárgyakat.²³ Oktatói munkáját segítette, hogy 1929 októberében a bölcsészkar épületében egy második emeleti helyiséget kapott, ahol egy sajtótudományi könyvtárat rendezhetett be.²⁴ Első előadásainak anyagát egy pécsi kiadó közreműködésével, *Az újságírás erkölcstana* címmel maga is könyvformában adta közre. A Klebelsberg-idézettel induló kiadványról önálló elemzés is készülhetne. Tápay-Szabó leginkább angolszász forrásokból kiindulva,

14 *Délmagyarország*, 1927. június 16., 6. o., *Szegedi Egyetemi Almanach 1921–1995, Hungaria* (1996: 110)

15 *A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az 1927–28. tanév első felére*. Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó Részvénytársaság (1927: 31).

16 Az egyetemek magántanári státusban lévő munkatársai a korszakban állandó fizetést nem kaptak, nyugdíjra sem voltak jogosultak, a megtartott óráik után csak a tandíjból részesülhettek. A nyilvános rendkívüli tanárok már állami alkalmazottak voltak, kötelező tárgyakat viszont nem tanítottak a főszakokon.

17 Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem Bölcsész- és Nyelv- és Történettudományi Kar (a továbbiakban: FJT BTK) tanácsülései, 1928. január 26.

18 FJT BTK tanácsülései, 1928. június 18.

19 FJT BTK tanácsülései, 1928. december 20., FJT BTK tanácsülései, 1929. május 27.

20 FJT BTK tanácsülései, 1929. május 27.

21 FJT BTK tanácsülései, 1929. június 13.

22 FJT BTK tanácsülései, 1929. szeptember 26.

23 *A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az 1929–30. tanév első felére*. Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó Részvénytársaság (1929: 36), *A Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanrendje az 1929–30. tanév második felére*. Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó Részvénytársaság (1929: 37).

24 FJT BTK tanácsülései, 1929. október 29.

azokat személyes tapasztalataival kiegészítve foglalta össze a sajtó működésének általa azonosított kulcskérdéseit (mint például az államhatalom és a sajtó viszonya, a közvélemény fogalma, a köz- és a magánszféra határai, a bulvárosodás folyamata, a lapfinanszírozás lehetőségei). Könyvében következetesen az újságírói hivatás angolszász szerepfelfogását képviselte (Tápay-Szabó 1929).

A szegedi egyetem egykori hallgatójának, Szomjas-Schiffert Györgynek a visszaemlékezéséből arra következtethetünk, hogy a sajtóismereti órák valamennyi egyetemi polgár számára látogathatók voltak. Az 1929–30-as tanévben Szomjas-Schiffert „A hír” és a „Községi ügyek a sajtóban” című tárgyakat teljesítette. Beszámolója szerint ezekre általában húsz-huszonöt hallgató járt, akik főként a jogász- és a bölcsészhallgatók közül kerültek ki. A visszaemlékezés szövegében „alacsony, szemüveges, őszülő professzorként” megjelenő Tápay-Szabó az egymásutáni pénteki órákat összefüggően tartotta, az elméleti ismeretek közvetítését anekdotikus elemekkel és különböző újságírói feladatokkal egészítette ki. Szomjas-Schiffert visszaemlékezése arra utal, hogy a szegedi foglalkozások egyik célja az amerikai típusú újságíró-oktatás meghonosítása lehetett. Tápay-Szabó a különböző sajtóműfajokban hétről hétre tesztelte a hallgatók teljesítőképeségét, a beadott dolgozatokat szigorúan értékelte, a legtehetségesebbek írásai a *Délmagyarország* hasábjain meg is jelenhettek (Szomjas-Schiffert 1983). Egy ezzel összefüggő szakirodalmi reflexió szerint a sajtótudományi tárgyak jelentős szerepet játszottak az alföldi tanyakutatás megindulásában, a mozgalom első kiemelkedő alakjai ugyanis ezeken az órákon ismerkedtek meg egymással (Lengyel 1987).

A sikeres működés nyomán 1930 márciusában Erdélyi László ismét Tápay-Szabó rendkívüli tanári kinevezését kérte. Beadványában már egy önálló sajtótudományi tanszék megszervezésének lehetőségét is felvetette.²⁵ E két ügy kapcsán a kari tanács azonban újabb és újabb véleményező bizottságokat állított fel, ami egyértelműen az intézményvezetés bizonytalanságát jelezte. Az 1929–30-as tanév utolsó kari tanácsülésén Erdélyinek valahogyan mégis sikerült elérnie, hogy Tápay-Szabót rendkívüli tanári címmel jutalmazzák.²⁶ Az 1930-as évek elején a szegedi egyetem fél évenként három vagy négy sajtótudományi órát hirdetett, a kurzusok a műfajismeret és a stilisztika mellett a gazdasági és a sajtójogi megközelítéseket is integrálták.²⁷ A tantárgycímekből arra következtethetünk, hogy a bölcsészkaron megjelenő órák egyszerre törekedtek a Zsedényi Béla és Máté Károly által megkülönböztetett amerikai és német modell meghonosítására. Noha előbbi közelebb állhatott a Columbia Egyetemen is megforduló Tápay-Szabó Lászlóhoz, az akadémiai legitimáció szempontjából az elméleti ismeretek közvetítését minden bizonnyal ő is nélkülözhetetlennek tartotta.

A szegedi kísérlet kudarca és a későbbi fejlemények

Az előzőekben vázolt folyamat az 1931–32-es tanév tavaszi szemesztere után azonban váratlanul megakadt a bölcsészkaron. Bár Tápay-Szabó megkapta rendkívüli tanári kinevezését, sőt vezetésével már egy önálló sajtótudományi tanszék létrehozásának gondolata is formálódni kezdett, a következő félévek tanterveiben hiába keressük a sajtóismereti tárgyak csoportját. Mivel a kari tanácsülések jegyzőkönyvei jórészt elvesztek ebből az időszakból, Tápay-Szabó távozásának pontos körülményei nem rekonstruálhatók. Az ugyanakkor bizonyos, hogy a világgazdasági válság következtében a szegedi egyetem ezekben az években rendkívül nehéz költségvetési helyzetbe került. Az intézményvezetés a tanszékek összevonására, az oktatói kar leépítésére, a hallgatói létszám csökkentésére kényszerült (Serfőző 1994: 580). Ebből kiindulva talán nem is olyan meglepő, hogy többek között annak a Tápay-Szabónak is távoznia kellett, aki mögött sem erős intézeti háttér, sem egységes kari támogatottság nem volt. Az 1932–33-as tanév VII. rendes ülésén a sajtóismereti tárgyak első hazai

25 FJT BTK tanácsülései, 1930. március 27.

26 FJT BTK tanácsülései, 1930. június 23.

27 Az 1930–31-es tanév első félévében: A hatáskelés eszközei, Közgazdasági kérdések, A helyreigazítási jog. Az 1930–31-es tanév második félévében: Lapszerkesztés és lapkiadás, Az újság stílusa, A becsületsértés és a rágalmozás. Az 1931–32-es tanév első félévében: A francia napisajtó, A sajtó-agitáció, Az újság-közlemények erkölcsi megítélése, A burkolt hirdetés és a reklám. Az 1931–32-es tanév második félévében: A bécsi sajtó, Sajtójogi alapfogalmak, A vezércikk, A vidéki sajtó.

egyetemi oktatóját hivatalosan is törölték a tanárok sorából.²⁸ A kari tanács a második emeleten berendezett sajtótudományi könyvtár átköltöztetéséről már korábban határozott.²⁹ Egy 1935-ös írásában Tápay-Szabó így értékelte a sajtótudomány egyetemi integrációját megcélzó kísérletét:

Bár az említett egyetemi kurzusok egészen rendkívüli és mindvégig fokozódó érdeklődést keltettek, hat félév után véget értek, oly okok miatt, melyek a nyilvánosságra nem tartoznak. Az egész kísérlet itt csak annyiban érdemel említést, hogy van tapasztalati adat, amely szerint az újságíróknak *a mai egyetemi rendszerben való* nevelése és képzése nem célravezető. Valamilyen módot mégis kellene találni az akár szellemileg, akár erkölcsileg teljesen alkalmatlan egyének kiküszöbölésére s a nyilvánvalóan alkalmas egyének pályakezdésének elősegítésére (Tápay-Szabó 1935: 742, kiemelés tőlem: R. F.).

Bár az 1930-as évek közepétől még vannak jelei annak, hogy a fenti sorok szerzője vissza kívánt térni a bölcsészkarra, 1941-ben bekövetkezett haláláig erre már nem volt lehetősége. Az egyetem gyorsan romló gazdasági helyzete és a kari vezetés egységes támogatásának hiánya mellett a szegedi kísérlet kudarcához az is hozzájárulhatott, hogy a hazai sajtótudomány fentebb ismertetett intézményesülési diskurzusával Tápay-Szabónak furcsa módon szinte semmilyen kapcsolata nem volt, *A Sajtó* című szaklapban például egyetlen írást sem közölt.

A sokak által régóta szorgalmazott sajtótudományi intézet létrehozását a korszak végéhez közeledve az 1937-ben alapított Sajtótudományi Társaság is segíthette volna, már csak azért is, mert e szervezet első főtítkárának éppen Máté Károlyt választották. Az intézmény tevékenysége három különálló osztályban zajlott, a független sajtókutatásnak a fokozatosan jobbra tolódó politikai környezet azonban nem kedvezett (Sipos 2000). A sajtótudományi intézet létrehozására és az egyetemi szintű újságíróképzés megszervezésére Magyarországon végül csak a második világháború után került sor – az ideológiai illeszkedés kényszere viszont innentől kezdve egészen a rendszerváltásig meghatározta az intézményesülés mozzanatait. Az államszocializmus évtizedeiben a „szocialista újságíróképzésért” elsődlegesen a Magyar Újságírók Országos Szövetségének posztgraduális tanfolyama felelt. Az ide felvételizőknek előzetesen már valamennyi szakmai tapasztalattal is rendelkezniük kellett (Gerelyes 1979). Mivel e kritérium jelentős mértékben megnehezítette az alsóbb társadalmi rétegekből származó fiatalok pályára kerülését, Angelusz Róbert és szerzőtársai (1980) már a rendszerváltást megelőzően is a főiskolai vagy egyetemi szintű képzések megszervezése mellett érveltek. Az újságíró-oktatásra is vállalkozó kommunikáció szakok azonban végül csak az 1990-es évek elején indultak el a magyar egyetemeken.

Felhasznált irodalom

Ablonczy Balázs (2016): *Keletre, Magyar! A magyar turanizmus története*. Jaffa Kiadó.

Adorján Andor (1908): Újságíró-iskola nálunk. In: Szerdahelyi Sándor (szerk.): *A Magyar Bohémvilág. A Budapesti Újságírók Almanachja 1908-ra*, 247–259. o. Budapesti Újságírók Egyesülete.

Angelusz Róbert, Békés Ferenc, Nagy Márta & Tímár János (1980): Az újságíró-iskolába jártak... *Jel-Kép*, 1. évf., 4. sz., 23–31. o.

Blöbaum, Bernd (1994): *Journalismus als soziales System* (Az újságírás mint társadalmi rendszer). Westdeutscher Verlag, <https://doi.org/10.1007/978-3-322-94206-7>

Bruckner Győző (1996): *A Miskolci Jogakadémia múltja és kultúrmunkássága, 1919–1949*. Forma GMK.

Buzinkay Géza (2016): *A magyar sajtó és újságírás története a kezdetektől a rendszerváltásig*. Wolters Kluwer.

28 Erre a döntésre hivatkozik: FJT BTK tanácsülései, 1936. május 28.

29 FJT BTK tanácsülései, 1932. szeptember 29.

- Csíki Tamás (1995): Zsedényi liberalizmusának alakulása, problémái. In: Csíki Tamás (szerk.): *Tanulmányok Zsedényi Béla születésének 100. évfordulójára*, 33–45. o. Miskolci Herman Ottó Múzeum.
- Folkerts, Jean (2014): History of Journalism Education. *Journalism & Communication Monographs*, vol. 16, no. 4, pp. 227–299, <https://doi.org/10.1177/1522637914541379>
- Gerő Ödön (1913): Sajtótudomány. In: Cziklay Lajos & Szatmári Mór (szerk.): *A Budapesti Újságírók Egyesülete Almanachja*, 234–235. o. Budapesti Újságírók Egyesülete.
- Gerelyes Endréne (1979): *A szocialista újságíróképzés pedagógiai követelményei, különös tekintettel a magyarországi helyzetre*. Bölcsészdoktori értekezés.
- Josephi, Beate (2009): Journalism Education. In: Karin Wahl-Jorgensen & Thomas Hanitzsch (ed.): *The Handbook of Journalism Studies*, pp. 42–59. Routledge.
- Klestenitz Tibor (2009): Sajtó, felekezet, politika. A Központi Sajtóvállalat első évei (1919–1922). *Múltunk*, 54. évf., 3. sz., 171–201. o.
- Klestenitz Tibor (2010): A tördőfés és az újságírók. Sajtóellenesség a keresztény-nemzeti kurzus éveiben 1919–1922. *Médiakutató*, 11. évf., 2. sz., 85–99. o.
- Lengyel András (1987): Erdei Ferenc és a Szegedi Fiatalok. *Forrás*, 19. évf., 4. sz., 68–91. o.
- Machado, Adelaide (2020): The Lisbon International Congress of the Press: The Dawn of Professional Journalism. *Estudos Ibero-Americanos*, vol. 46, no. 2, pp. 1–17, <https://doi.org/10.15448/1980-864X.2020.2.34753>
- Máté Károly (1929): Sajtó és tudomány. *Minerva*, 8. évf., 4–7. sz., 223–239. o.
- Radó Sámuel (1909): *Hírlapírók iskolája*. Rákosi Jenő Budapesti Hírlap Újságvállalata.
- Rudisch Ferenc (2023): Újságírónak születni kell? Újságírói professzionalizáció és újságíróképzés a 19–20. század fordulóján. In: Bessenyei Vanda (szerk.): „*Sapere aude*”. *A Szegedi Történezhallgatók Egyesületének Harmadik Konferenciája tanulmánykötete*, 107–123. o. Belvedere.
- Rudisch Ferenc (2024a): Közelítések az 1896-os, Budapesten rendezett nemzetközi újságíró-kongresszus történetéhez. In: Molnár Dániel (szerk.): *XXVII. Tavasz Szél Konferencia Tanulmánykötet (II. kötet)*, 566–579. o. Doktoranduszok Országos Szövetsége.
- Rudisch Ferenc (2024b): Médiumok harca? A rádiózás és a nyomtatott sajtókultúra viszonya az 1920-as, 1930-as évek fordulóján. In: Béla Bálint (szerk.): *Móra Akadémia Szakkollégiumi Tanulmánykötet 13.*, 147–161. o., Szeged.
- Sajó Aladár & Róna Lajos (1902): *Az újság*. Budapesti Hírlap.
- Serfőző Lajos, főszerk. (1994): *Szeged története 4. (1919–1944)*. Szeged.
- Sipos Balázs (2000): Sajtó és tudomány (A sajtókutatás története és intézményesülése Magyarországon a II. világháborúig). *Múltunk*, 45. évf., 2. sz., 154–200. o.
- Sipos Balázs (2002): Irodalom és újságírás viszonya a 20. század első felében Magyarországon. *Médiakutató*, 9. sz., 65–77. o.
- Sipos Balázs (2004a): Egy szabad művészet tanítása. Az újságíróképzés kérdései a 20. század első felében Magyarországon. *Médiafüzetek*, 1. évf., 2. sz., 37–48. o.
- Sipos Balázs (2004b): *A politikai újságírás mint hivatás*. Napvilág Kiadó.
- Szemere Miklós (1902): *Négy országgyűlési beszéd*. Az Athenaeum R.-Társulat Könyvnyomdája.
- Szomjas-Schiffert György (1983): Hét sovány esztendő. *Somogyi-könyvtári műhely*, 22. évf., 2–3. sz., 163–170. o.
- Tápay-Szabó László (1925): *Az igazi Amerika*. Pallas Irodalmi és Nyomdai R.-T.
- Tápay-Szabó László (1928a): *Szegény ember gazdag élete (II. kötet)*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T.
- Tápay-Szabó László (1928b): *Szegény ember gazdag élete (III. kötet)*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T.
- Tápay-Szabó László (1929): *Az újságírás erkölcstana*. Pécsi Irodalmi és Könyvnyomda.
- Tápay-Szabó László (1935): Zugsajtó, szennysajtó, reform. *Katolikus Szemle*, 49. évf., 12. sz., 735–743. o.

Tóth Benedek (2025): *Nagyváros, sajtó, modernitás. Tárcaszerű beszédmód és városábrázolás a 19. század második felének sajtószövegeiben*. Tempevölgy.

Vajda Tamás (2020): Katolikus ifjúsági mozgalmak Szegeden (1923–1943) – Glattfelder Gyula szerepe a szegedi egyetemisták humanizmusában. *Deliberationes*, 13. évf., 1. sz., 190–240. o.

Wiedemann, Thomas, Michael Meyen & Ivan Lacasa-Mas (2018): 100 Years Communication Study in Europe: Karl Bücher's Impact on The Discipline's Reflexive Project. *Studies in Communication and Media*, vol. 7, no. 1, pp. 7–30, <https://doi.org/10.5771/2192-4007-2018-1-6>

Zsedényi Béla (1929): A sajtótudomány létjogosultsága és feladatai. *A Sajtó*, 3. évf., 12. sz., 662–670. o.